

Nr 965

Av herr Österdahl m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående minimibelopp för statligt omställningsbidrag.

(Lika lydande med motion nr 1110 i Andra kammaren)

Folkpartiet har tidigare i partimotioner till årets riksdag (I: 189 och II: 211) lagt fram sin syn på arbetsmarknadspolitiken. I dessa motioner har vi understrukit behovet av att de aktiva arbetsmarknadspolitiska medlen förstärks. Vi har krävt kraftigare förstärkning av arbetsförmedlingens resurser för arbetsvård och yrkesvägledning, statsbidrag till omskolning i form av företagsutbildning, olika rörlighetsstimulerande åtgärder etc.

För att förbättra den svårplacerade äldre arbetskraftens ställning föreslog vi en översyn av bestämmelserna för halvskyddad sysselsättning så att i framtiden halvskyddad sysselsättning skall kunna anordnas även i företag med mindre än fem anställda.

Även om sysselsättningsskapande åtgärder och en aktiv arbetsmarknadspolitik är de primära medlen när det gäller att lösa människors problem vid friställning, får man inte glömma att sörja för inkomsttryggheten om arbetslöshet inträffar och, trots alla ansträngningar, blir mer än tillfällig. Folkpartiet har vid flera tillfällen understrukit att *det enda som kan garantera alla människor inkomsttrygghet vid arbetslöshet är en allmän sysselsättningsförsäkring*. I vår motion om allmän sysselsättningsförsäkring (I: 681 och II: 885/1968) framhöll vi följande, som kan sägas utgöra den principiella grunden för vår syn på det särskilda stödet till äldre arbetslösa:

På tre områden har inkomsttryggheten förr känts särskilt stor för människor. Det gäller vad som händer med inkomsten vid sjukdom, ålderdom och arbetslöshet. På de första två områdena har frågan om inkomsttrygghet lösts på det enda tillfredsställande sättet: genom en obligatorisk försäkring som i princip omfattar alla. Tiden är nu mogen att undersöka vägar att lösa den återstående stora trygghetsfrågan på motsvarande sätt.

Folkpartiet betraktar det nuvarande stödet till arbetslösa äldre som en partiell reform på vägen mot en allmän sysselsättningsförsäkring. Vi anser att denna reform endast är ett provisorium, som snarast möjligt bör byggas ut till ett effektivt skydd för alla vid arbetslöshet. Sakliga skäl talar för att detta kommande skydd måste ha formen av en allmän sysselsättningsförsäkring.

Trots det nuvarande omställningsbidragets provisoriska karaktär bör en del svagheter i konstruktionen nu förbättras.

Överförsäkringsreglerna

Som framhölls i motioner från vårt håll till 1968 års riksdag (I: 772 och II: 995) i anledning av propositionen angående särskilt stöd åt äldre arbetstagare är en överförsäkringsregel nödvändig. Denna måste dock kompletteras med en bestämmelse att bidraget inte får understiga ett visst inte alltför lågt belopp. Motivet för överförsäkringsregeln — att det för den arbetslöse måste framstå som avgjort fördelaktigare att ta arbete än att uppbära ersättning — avtar i styrka vid bidragsbelopp som närmar sig ett minimibehov. Vid en viss bidragsstorlek kommer intresset att inte behöva kombinera detta stöd med andra bidragsformer i förening med önskemålet om administrativ förenkling att tala för att ett minimibelopp fastställs. Arbetslösa, som för några år sedan förlorat sitt egentliga arbete och sedan kanske haft tillfälliga arbeten, kan i dessa arbeten ha haft en mycket låg inkomst. Särskilt påpekade vi i de ovannämnda motionerna förhållandena för de egna företagare, som innan de lägger ned sitt företag under flera år kan ha drivit det i så liten och olönsam skala att deras egen ersättning knappast uppgått till mer än ett symboliskt belopp. Det är med tillfredsställelse vi konstaterar att departementschefen nu anslutit sig till vår uppfattning att ett minimibelopp för omställningsbidrag bör fastställas. Hittillsvarande erfarenheter visar nämligen, att våra farhågor besannats. Den 15 december 1968 hade 1 774 personer beviljats bidrag. Därvid hade reducerade bidrag fastställts i 793 fall, varav 480 på grund av tidigare inkomst. I drygt 200 fall hade bidraget reducerats till mindre än 400 kr. per månad och i tre fall t. o. m. till mindre än 100 kr. per månad.

Statsutskottets majoritet, som behandlade ovannämnda motioner samtidigt med propositionen, ansåg att rent administrativa skäl möjligen skulle kunna tala för minimibelopp. De administrativa skälen ansågs dock inte väga så tungt som risken för att omställningsbidraget skulle uppfattas som en förtidspension. Denna farhåga anser vi inte utgöra tillräckligt skäl mot en regel om minimibelopp, eftersom en avgörande förutsättning för omställningsbidrag är att inkomsttagaren står till arbetsmarknadens förfogande. I fråga om minimibeloppets storlek kan en jämförelse med arbetslöshetsförsäkringen tjäna till ledning. Det lägsta dagpenningbeloppet utgör där f. n. 18 kr., vilket enligt den numera gängse beräkningen motsvarar omkring 400 kr. i månaden. Ersättningen från arbetslöshetskassan är emellertid till skillnad från omställningsbidraget inte skattepliktig inkomst. Dagpenningbeloppet gäller dessutom i huvudsak för deltidsanställd personal. Det nuvarande omställningsbidragets provisoriska karaktär och ovannämnda omständigheter talar för att det lägsta bidragsbeloppet fastställs till 500 kr. i månaden. Vid äldrestödets tillkomst fästes stor vikt vid att bestämmelserna

angående omställningsbidrag inte utformades så att det kunde bli fördelaktigare att stå utanför arbetslöshetsförsäkring och få sådant bidrag än att tillhöra försäkringen och få ersättning från erkänd arbetslöshetskassa. Även om det av oss föreslagna minimibeloppet skulle medföra att några få personer den närmaste tiden skulle få ett högre omställningsbidrag än vad som motsvaras av dagpenningbeloppet torde skillnaden inte vara av den karaktären att det skulle betraktas som fördelaktigare att stå utanför arbetslöshetsförsäkringen. De nuvarande bestämmelserna föreskriver ju bl. a. att för icke-kassamedlem gäller två månaders väntetid innan omställningsbidrag får börja utgå.

Det av oss föreslagna minimibeloppet 500 kr. per månad ansluter också i viss utsträckning till folkpensionsnivån. Genom de pensionstillskott som föreslås i proposition nr 38 till årets riksdag beräknas folkpensionsbeloppet för ensam pensionär — bortsett från kommunalt bostadstillägg — stiga till 5 400 kr. den 1 juli 1969. För bedömningen av omställningsbidragets storlek gjorde KSA-utredningen jämförelser med folkpension, socialhjälp och ersättning från arbetslöshetskassorna. Utredningen övervägde också möjligheterna att göra omställningsbidraget värdebeständigt genom anknytning till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Med hänsyn till att omställningsbidraget är avsett som en temporär stödform till dess lämpliga allmänna former för kontant stöd vid arbetslöshet kan genomföras ansåg sig utredningen inte böra lägga fram något förslag om anknytning till basbelopp. Vi delar, som ovan framhållits, utredningens uppfattning att omställningsbidraget bör betraktas som en temporär stödform. Skulle emellertid denna form för kontant stöd till arbetslösa trots allt bli bestående under en längre tidsperiod bör frågan om bidragsbeloppets värdebeständighet på nytt aktualiseras, t. ex. genom en anknytning till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

Stödförutsättningarna

En grundläggande förutsättning för äldrestödet är att den arbetslöse före arbetslöshetens inträde har varit verksam i förvärvslivet. Denna förutsättning kommer, i fråga om den som inte är medlem i erkänd arbetslöshetskassa, till uttryck i bestämmelsen att den arbetslöse i minst 24 månader under de tre åren närmast före anmälan om arbetslöshet skall ha haft sin huvudsakliga försörjning genom avlönat arbete för annans räkning eller genom sedermera avvecklad verksamhet som självständig företagare. Denna förutsättning föreslås alltjämt gälla sedan en regel om minimibelopp införs.

Som framgår av propositionen hade fram till den 15 december 1968 inkommit 2 807 ansökningar om omställningsbidrag. Av dessa hade hela 1 033 ansökningar avslagits. Den stora andelen avslag talar, som vi redan tidigare framhållit, för en uppmjukning av villkoren för omställningsbidrag. Många torde falla för kravet att ha arbetat 24 månader under de senaste tre åren.

Detta förhållande var inte lätt att förutse då lagen stiftades. Strukturrationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket har pågått ganska länge. Många äldre personer som endast kunnat få tillfälliga arbeten sedan de blivit friställda kan i dag inte uppfylla arbetsvillkoren. Därför har de inte heller fått något omställningsbidrag. Vi anser det oriktigt, att dessa personer skall ställas utanför möjligheterna att få omställningsbidrag. Vi vill för att i viss utsträckning tillgodose önskemålen om en uppmjukning av bestämmelserna föreslå en ändring av bidragsförutsättningen så att den arbetslöse i minst 24 månader under de fyra åren närmast före anmälan om arbetslösheten skall ha haft sin huvudsakliga försörjning genom avlönat arbete för annans räkning eller genom sedermera avvecklad verksamhet som självständig företagare.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

A. sådan ändring av reglerna för omställningsbidrag att helt bidrag oavsett överförsäkringsbestämmelserna inte får sättas lägre än 500 kr. per månad;

B. förslag till sådan ändring av 102 § arbetsmarknadskungörelsen att den arbetslöse i minst 24 månader under de fyra åren närmast före anmälan om arbetslösheten skall ha haft sin huvudsakliga försörjning genom avlönat arbete för annans räkning eller genom sedermera avvecklad verksamhet som självständig företagare; samt

att vederbörande utskott utarbetar erforderlig författningstext.

Stockholm den 9 april 1969

S.-O. Österdahl (fp)

Eric Peterson (fp)

Sven Nyman (fp)

Gunnar Skagerlund (fp)

Anders Axelson (fp)

Arvid Annerås (fp)
